

Antaget av Klimatkommunernas styrelse 2022-01-28

Klimatkommunernas yttrande på promemorian *En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling, Ds 2021:31*

Förslaget i korthet

I korthet handlar förslaget om att en ny skrivelse förs in i Lagen om offentlig upphandling: *En upphandlande myndighet ska beakta klimatet vid offentlig upphandling. Myndigheten ska även beakta miljön, människors hälsa, djuromsorg samt sociala och arbetsrättsliga aspekter när det är relevant med hänsyn till upphandlingens syfte. En upphandlande myndighet ska besluta om riktlinjer för hur dessa intressen ska beaktas.*

Enligt förslaget ska en upphandlande myndighet eller enhet *alltid* beakta klimatet vid offentlig upphandling enligt lagen om offentlig upphandling, lagen om upphandling inom försörjningssektorerna och lagen om upphandling av koncessioner.

Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Klimatkommunernas syn på offentlig upphandling och förslaget

Klimatkommunernas medlemmar arbetar dagligen med att göra upphandlingar, inköp och produktanvändning mer klimatsmart. Vi ser därför positivt på att en skyldighet att beakta klimatet införs i LOU. Här nedanför redogör vi för ett antal observationer vi gjort på området.

Idag finns inget i svensk lagstiftning som säger att kommuner ska jobba med utsläppsminskningar. Om svensk upphandling ska bidra till minskade utsläpp, måste först och främst alla kommuner anta egna klimatmål. Finns det tydliga politiska beslut och en tydlighet från ledningen i kommunen att verksamheterna ska minska klimatpåverkan i alla verksamheter, så är upphandlingen det viktigaste verktyget. Men för att det ska bli så behöver 290 kommuner sätta upp ambitiösa klimatmål. För att uppnå detta har Klimatkommunerna tagit fram förslaget "[Inkludera alla kommuner i Sveriges klimatarbete genom ett klimatavtal](#)". I korthet går förslaget ut på att ett klimatavtal, som reglerar ansvar och finansiering, upprättas mellan kommuner och staten. Syftet med avtalet är att statlig nivå möjliggör för alla kommuner att delta i arbetet med att uppnå Sveriges klimatmål. Klimatavtalet innebär att kommunerna åtar sig att sätta mål i linje med de nationella, att genomföra utsläppsminskande åtgärder och att följa upp. Staten, å sin sida, finansierar delar av kommunernas strategiska klimatarbete och upprättar en funktion för samordning, uppföljning och kommunikation.

Det behövs insatser för att öka kunskapen om hur klimatkrav kan ställas. I många kommuner finns inte tiden (resurserna) att sätta sig in i vilken klimatpåverkan varje upphandling eller varje inköpskategori ger. Här skulle Upphandlingsmyndigheten förtydliga vilka upphandlingar som kan ge störst utsläppsminskning och ur krav kan ställas.

Antaget av Klimatkommunernas styrelse 2022-01-28

Kommunerna har sällan möjlighet att följa upp ställda krav. Det behövs indikatorer för uppföljning av ställda krav så att kommunerna kan mäta direkta utsläpp från kommunens upphandlingar för att man ska kunna jämföra och se om det minskar. Det är idag möjligt att följa upp vissa kategorier (livsmedel tex) men saknas för många. Detta behövs även för upphandling av tjänster/konsulter (inte bara upphandlade produkter).

Det är viktigt att statliga myndigheter och bolag föregår med gott exempel. Det borde vara självklart att alla upphandlingar som görs av statliga myndigheter och bolag styr mot klimatmål.

Mot denna bakgrund vill Klimatkommunerna se följande förändringar:

- Högre krav generellt på att kommunerna ska följa det klimatpolitiska ramverket, tex genom att tydliggöra i LOU att klimatkrav ska ställas vid alla upphandlingar, som här föreslås.
- Möjlighet att beräkna och följa konsumtionsbaserade utsläpp av inköpen till kommunorganisationen. Det skulle hjälpa kommunerna att se vilka åtgärder som funkar och göra det lättare att styra mot utsläppsminskningar.
- Kommuner behöver ökat stöd för uppföljning av ställda klimatkrav.
- Fortsatt kunskapsspridning, framförallt via Upphandlingsmyndigheten, så att det blir lätt för kommunernas upphandlare att göra rätt.

Önskade förtydliganden

Enligt förslaget ska varje upphandlande myndighet besluta om riktlinjer för hur klimat och andra intressen ska beaktas. Vi tolkar det som att varje myndighet ska definiera sin ambitionsnivå, dvs. hur skarpa klimatkrav som ska ställas. Detta bör dock förtydligas.

Enligt förslaget ska en upphandlande myndighet alltid beakta klimatet vid offentlig upphandling. Ordet beakta kan tolkas på flera olika sätt. Räcker det för en upphandlande myndighet att i sina riktlinjer beskriva varför de inte ställer klimatkrav vid vissa upphandlingar? Har de då beaktat klimatet? Här skulle behövas förtydligande och eventuellt ett skarpare ord än beakta.

Å andra sidan bör förslaget ta hänsyn till konsekvenser för glesbygdskommuner. Hur ska en kommun kunna ställa klimatkrav vid upphandling som innehåller transporttjänster med tunga fordon där det inte finns tankställen för biogas eller HVO tex?

Behov av stöd

Som vi nämner ovan är det i dagsläget svårt för kommuner och regioner att följa upp upphandlingars klimatpåverkan. Data och underlag saknas. Det är därmed svårt att följa upp att leverantörer håller vad de lovat. Det finns ett behov i kommuner av stöd, både i tid och kunskap, för att kunna följa upp ställda klimatkrav.

Antaget av Klimatkommunernas styrelse 2022-01-28

Upphandlingsmyndigheten har en viktig roll i att stötta kommuners upphandlare. Samordning behövs, både för att spara tid för kommunernas upphandlare, men också så att kommuner ställer liknande krav vilket underlättar för leverantörer.

Avslutningsvis vill vi lyfta konsekvenserna av att klimatkrav ska ställas i alla upphandlingar, det vill säga vad det betyder för kommunernas verksamheter. Klimatkommunernas medlemmar vittnar om att det är ett omfattande arbete att exempelvis ställa om kommunens fordonsflotta till fossilfri. Upphandlingen som leder till tillgång på hållbara alternativ, är såklart en förutsättning, men det arbete som kommunen behöver göra för att de anställda ska cykla, tanka biogas eller köra elbil är betydligt mer omfattande. Ett annat exempel är kommunernas livsmedelsinköp. För att minska klimatpåverkan från livsmedelsinköpen behöver matsvinnet minska och de vegetabiliska inslagen i måltiderna öka. Det är alltså inte bara en upphandlingsfråga, utan ett långsiktigt arbete med att förändra beteenden. Här behövs kunskap, spridning av goda exempel och olika former av stöd till kommuner. Det vill säga statliga satsningar på kunskapsspridning mellan kommuner.

Om Klimatkommunerna

Klimatkommunerna är en förening med 41 kommuner och en region som medlemmar. Medlemmarnas klimatarbete ligger i framkant i Sverige och världen, med tuffa klimat- och energimål och ambitiösa åtgärder. Klimatkommunernas övergripande syfte är att minska utsläppen av växthusgaser i Sverige genom erfarenhetsutbyte, påverkansarbete och spridning av goda exempel.

För styrelsen

Lennart Bondeson, ordförande i Klimatkommunerna